

Kære bruger

Denne pdf-fil er downloadet fra Illustreret Videnskab Histories website (www.historie-net.dk) og må ikke videregives til tredjepart.

Af hensyn til copyright er nogle af billederne fjernet.

Mvh

Redaktionen

Belgiens konge dræbte 10 millioner

CONGO/1908

Efterspørgslen efter rågummi er eksploderet, efter at John Boyd Dunlop i 1888 opfandt det oppestelige gummidæk. Et af de få steder, stoffet kan udvindes, er i Congo, hvor gummi-lianen vokser.

*Ved hjælp af et omfattende bedrageri sikrede kong **Leopold 2.** sig kontrollen med Congo i 1885. Hurtigt omdannede han landet til en arbejdslejr, hvor indbyggerne blev pisket, lemlæstet og dræbt, hvis de ikke høstede gummi nok. **For 100 år siden** fik verden nok af "gummi-terroren" i Congo.*

Rygterne var vedholdende, og der kom stadig nye, uhyrlige beretninger fra Congo. Kristne missionærer og udsendte handelsfolk kunne fortælle, at de indfødte systematisk blev mishandlet af kolonihæren *Force Publique* – fx indbyggerne i en lille landsby ved Mantumba-søen, som blev overfaldet i 1901:

“Soldater sparkede døren op på det første det bedste hus. De hev en 16-årig dreng, der var for syg til at samle gummi, ud på pladsen midt i landsbyen.

Drengens mor og bedstemor forsøgte grædende at vriste drengen fri fra soldaternes greb. Bedstemoren fik et slag i

ansigtet med en geværkolbe og faldt om på jorden. Tre andre soldater greb moren og slæbte hende ind i hytten og voldtog hende foran hendes andre børn. Den 16-årige dreng blev bundet, så han omfavnede det store træ midt på pladsen. En soldat smadrede derefter hans hænder med sin geværkolbe.

En 11-årig dreng, som soldaterne fandt i et af de andre huse, fik hugget højre hånd af med en machete. Landsbyens ældste blev bundet til træet ved siden af den nu bevidstløse 16-årige dreng. En soldat begyndte at piske ham med sin brede flodhestepisk. Resten af soldaterne indsamlede 11 kvinder fra

landsbyen. De ville først blive frigivet, når landsbyen havde indsamlet tilstrækkeligt gummi og elfenben”.

Kongen afviser al kritik

Beretningen stammer fra diplomaten Roger Casement, som den britiske regering i 1904 sendte til Congo for at undersøge sagen. Sandheden var værre end rygterne, konkluderede Casement. I sin rapport anslog han, at mindst tre mio. congolesere var døde af drab, sygdom og hungersnød siden 1885 – det år, Belgiens kong Leopold erhvervede Congo som sin private koloni.

Før offentliggørelsen af Casements rapport havde de færreste troet, at rygterne kunne være sande. Og Leopold selv havde gjort alt for at lukke munden på øjenvidner: Missionærer, der fortalte om overgrebene i Congo, kaldte kongen “protestantiske kættere”, der udelukkende ville sværte det katolske Belgien.

Meget få udlændinge fik tilladelse til at rejse ind i Congo som forretningsfolk eller ansatte på flodbådene. Hvis de bag efter beskrev mishandlingen af de indfødte, beskyldte kongen dem for at være “lakajer” for fremmede magter, der selv ønskede at få kontrol med området.

Kongen brugte store summer på at bestikke aviser til ikke at trykke kritiske artikler om landet, og gang på gang understregede han, at han kun arbejdede for at bringe de vilde congolesere civilisationens goder: “Men når man har at gøre med en race, der har været kannibaler i tusinder af år, er det nødven- ▶

MARY EVANS

Rågummi – eller kautsjuk – blev udvundet af gummi-lianen, der voksede i Congos jungle. Europæernes romantiske forestilling om udvindingen veg snart for den brutale sandhed.

Kransekagefiguren tog magten i Congo

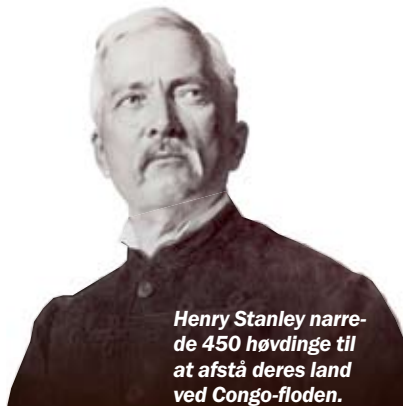
I Belgien havde Leopold 2. ingen magt, men i Afrika blev kongen eneheriker over et område, der var 70 gange større end hans hjemland. De udsendte embedsmænd refererede direkte til ham, mens 20-25 millioner congolesere skulle yde tvangsarbejde.

Kong Leopold snød verden til at tro, at Congo var et velgørenhedsprojekt.

GETTY IMAGES

Billedet er udeladt a.h.t. copyright

Hvis congoleserne ikke udvandt den fastsatte kvote rågummi, rykkede kolonihæren Force Publique ud og straffede med flodhestepisken eller afhugning af højre hånd.

Henry Stanley narrede 450 høvdinge til at afstå deres land ved Congo-floden.

Henry Stanley blev Leopolds hjælper

Især én mand kunne kong Leopold takke for, at han fik Congo: Henry Morton Stanley.

Den amerikanske journalist og opdagelsesrejsende, der havde fundet dr. Livingstone og udforsket Congo-flodens løb.

I 1878 lykkedes det Leopold at hyre Stanley til at forberede overtagelsen af Congo. I første omgang på en fem-års kontrakt. Stanley anlagde en vej fra Congo-flodens udmunding, forbi de store vandfald til Stanley Pool, hvor floden er sejlbar. Han narrede høvdingene til at overdrage deres jord og undersætter til Belgiens konge, og han indrettede handelsstationer langs floden. Efter kontraktens udløb fortsatte Stanley som kongens hemmelige medarbejder, der kunne præge den offentlige mening.

digt at bruge de metoder, der bedst ryster dem ud af deres dovenskab og lærer dem det hellige ved at arbejde. Fra at være en vild, afrikansk skov beboet af kannibaler har Congo udviklet sig dejligt. Landets indtægter er steget fra ingenting til 10 millioner dollars årligt", forklarede Leopold til en avis.

Kongens drøm om belgisk storhed

Da Leopold besteg tronen i 1865, havde han store ambitioner for sig selv – og for Belgien. Han ønskede brændende, at landet skulle blive en europæisk stormagt, og han var overbevist om, at det kun ville lykkes med kolonier. Men til Leopolds store fortrydelse var medlem-

merne af det belgiske parlament imod ideen. De mente, at der var rigeligt at gøre med at opbygge den unge nation, der blot 34 år tidligere havde løsrevet sig fra Holland.

Den politiske magt lå hos parlamentet, men kong Leopold ville ikke opgive sin ambition. I årevis arbejdede han hårdt på at overbevise politikerne om sin vision, og i 1870'erne forsøgte han at opkøbe landområder i Asien for sin egen formue. Uden held.

I stedet stiftede han i 1876 organisationen Association Internationale Africaine (Det Internationale Afrikanske Selskab, AIA), hvor en række berømte internationale videnskabsmænd, opdagelsesrejsende og filantroper blev medlemmer. Selskabets officielle formål var at kortlægge den store jungle langs Congo-floden og forbedre de indfødtes levevilkår. Men Leopold var aldeles ikke interesseret i at hjælpe Afrika. Han skulle bruge foreningen som skalkeskjul for at sikre sig det enorme landområde.

Stanley får arbejde hos Leopold

Med det videnskabelige og humanitære selskab AIA som dække kunne Leopold låne en stor sum penge af den belgiske stat til at udforske det centrale Afrika. Derefter gjorde han en PR-mæssig genistreg: Han ansatte den berømte amerikanske journalist og opdagelsesrejsende Henry Morton Stanley, folkehelten, der i 1871 fandt den forsvundne missionær David Livingstone dybt inde i den afrikanske jungle.

Fra 1879 rejste Stanley området tyndt for Leopold. Med sig havde han "vensskabskontrakter", som de lokale høvdinge gladeligt underskrev. Hvad de analfabetske mænd ikke kunne læse, var, at de med deres underskrift anerkendte Leopold som hersker. Desuden gav de tilladelse til, at deres folk skulle udføre tvangsarbejde for den belgiske konge. Efter europæisk lov tilhørte alle Congos værdier nu Leopold.

Kapløbet om de sidste afrikanske kolonier førte i 1884 til en international konference i Berlin. Både Storbritannien, Portugal, Frankrig og Tyskland havde haft ekspeditioner i Congo, og de gjorde alle krav på området. Men Stanleys berømmelse gav Leopold et vigtigt forspring i forhandlingerne. Desuden havde de øvrige delegationer gode grunde til at lade kongen få Congo: Tyskerne havde ikke ressourcer til at etablere en ny koloni, men ville ikke overlade den

til Storbritannien og Frankrig. Mens Storbritannien og Portugal var enige om, at Congo ikke skulle havne på franske hænder. Belgien kunne alle acceptere.

I 1885 blev det 2.344.000 km² store område givet til organisationen AIA, der var kontrolleret af Leopold. "Fristaten Congo", som han døbte landet, var dermed hans personlige koloni.

Afskårne hænder giver løn

Congo skulle give afkast med det samme, så Leopold opdelte Congo i 14 distrikter, der igen var opdelt i zoner og sektorer. Hvert område kom under ledelse af en belgisk embedsmand, og områderne fik kvoter for de mængder gummi, elfenben og kobber, som de skulle levere til kongen. Opfyldte congoleserne ikke kvoterne, fik embedsmændene ingen løn – til gengæld havde de friheden til at bruge alle tænkelige midler til at tvinge congoleserne i arbejde.

For at hjælpe med denne opgave oprettede Leopold kolonihæren *Force Publique*, der i realiteten var hans egen, private hær. Officererne var hvide, mens de menige var stammefolk fra dybt inde i junglen. Når en sektor ikke kunne indfri de næsten uopnåelige kvoter, tog *Force Publique* fat – for som Henry Stanley udtrykte det: "Den vilde respekterer kun styrke, magt, mod og handlekraft".

Ligesom embedsmændene fik soldaterne resultatløse. Som bevis for, at de

Den aldrende konge og den smukke, unge danserinde Cléo de Mérode var et populært motiv for de europæiske satiretegnere.

havde straffet "en doven arbejder", skulle de aflevere dennes højre hånd til sektorens embedsmand. Soldaterne fik så betaling per hånd. Dog blev det trukket i lønnen, hvis soldaten havde brugt flere patroner, end han afleverede hænder. Mange blev derfor tæsket eller pisket til døde for at spare på ammunitionen.

Hæren brugte også bortførelser for at lægge pres på de indfødte, der efterhånden skulle arbejde så meget for kongen, at de ikke havde tid til at skaffe føde. Sult og sygdom hærgede den svækkede og terroriserede befolkning.

Systemet var en katastrofe for Congo. Hundredtusinder blev lemlæstet eller slået ihjel – og dét gjorde det naturligvis endnu sværere for den resterende befolkning at opfylde kvoterne, hvilket igen medførte nye straffeaktioner. Desuden fik congoleserne sværere og svæ-

rere ved at indsamle gummi, fordi antallet af gummi-lianer svandt. Der kan kun udvindes gummi af lianen én gang.

Diplomaten Roger Casement anslog forsigtigt, at tre millioner congolesere var omkommet. I dag mener forskere, at ca. halvdelen af Fristatens 20-25 millioner indbyggere omkom under Leopolds "gummi-terror".

Folketstemningen vender

Indtil Casements rapport var Leopold en populær regent i Belgien. Han havde tjent mange millioner på sin private koloni, og nogle af pengene brugte han på offentligt byggeri og på en fond, der skulle hjælpe den belgiske nation. Men med afsløringerne vendte stemningen.

Leopold blev lagt for had, og parlamentet diskuterede intenst i fire år, hvad landet skulle stille op. En undersøgelses-

kommission rejste til Congo for at undersøge Casements påstande. Dele af den belgiske rapport var så rædselsvækkende, at de blev holdt hemmelige.

Det internationale samfund krævede handling, men ingen af Europas stormagter var villige til at overlade Congo til et andet land. Med nogen modvilje accepterede det belgiske parlament at tage kontrollen med området. Den 15. november 1908 var Leopolds regime endelig forbi, og Fristaten Congo blev omdøbt til Belgisk Congo. Først 52 år senere forlod de belgiske magthavere det afrikanske land. ■

LÆS MERE:

• Adam Hochschild: *Kong Leopolds arv*, Lindhardt og Ringhof, 2002 • Neal Ascherson: *The King Incorporated – Leopold the Second and the Congo*, Granta Books, 1999 • Joseph Conrad: *Mærkets hjerte*, Nansensgade Antikvariat, 2001

• <http://congoestate.blogspot.com/>

Congo betalte for kongens slotte og elskerinder

Leopold 2. var perfekt i rollen som den menneskekærlige monark; i virkeligheden var han grådig, egoistisk, kynisk og en elendig far.

Fristaten Congos ejer, kong Leopold af Belgien, besøgte aldrig sine undersåtter i Afrika. De mange fine ord om at bringe civilisationens goder til Congo og forsvare indbyggerne mod arabiske slavehandlere tjente kun som dække for koloniens egentlige formål – at skaffe penge til hans lidenskab, slotsbyggeri.

I løbet af sin regeringstid oversåede Leopold Belgien med slotte samt væksthuse, triumfbuer og andet pragtbyggeri. Sin hustru, dronning Marie Henrietta, kunne han ikke udstå, og de tre prinsesser nægtede han at se. I stedet dyrkede han sin

elskerinde, den 48 år yngre prostituerede Joséphine Delacroix, som han fik to sønner med og tog til hustru få dage før sin død i december 1909.

Han havde også et forhold til den verdensberømte danserinde Cléo de Mérode, der var kendt som "verdens smukkeste kvinde". Mere end forbrydelserne i Congo var det affærrerne, der fik belgierne til at fordømme deres konge.

Derfor fik Joséphines sønner heller ingen plads i arvefølgen, selv om Leopold havde gjort hende til baronesse.

Danserinden Cléo de Mérode fordrejede hovedet på den aldrende Leopold.

SCANPIX/AGK-IMAGES

Palais du Congo var det nærmeste, kongen kom sin afrikanske koloni.

MARY EVANS

